

En azt hiszem, hogy a százdi apátság-alapító levélbeli és a *Vár. Reg.*-ban előforduló *Chicha* (Csicsa) nem más, mint a *Sisa* alakváltozata.

Az *s > cs* változásra közszoói példákat (*serény > cserény*) felesleges felhoznunk a magyar régiségből. (Ez a változás különben a török nyelvekben is megvan). Az *a > ó* változása legrégibb (1055) köznévi példánk *azoh > azo > aszó*. Tulajdonneves régi példánk a *Vár. Reg.*-ből *Gyurka* és *Gyurkó*¹⁰ s *Cata* és *Cató*. (Férfinév, ami a régiségben nem szokatlan). Egyszóval azt gondolom, hogy a fejlődés menete ez lehetett: *Sisa > Sisó > Csicsó* és *Sisa > Csicsa > Csicsó*. A *Sisa* pedig vagy a tör. *šiš* = daganat stb. jelentésű köznéből képzett török *Sisa* sz.-név közvetlen magyar átvétele, vagy a *Sis* török-magyar sz.-névnek magyar *a* képzős alakja.

B. Zs.

Sárhodik.

Székelyföldön mondják a kancákról, hogy *sárhoznak*, azaz párosodhatnak. A szó, mint képzője is mutatja, régi szókészletünkhöz tartozik, bár a NySz. csak 1655-ből idézi Apáczai Csere János Encyclopaediájából a *sárhodás* címszó alatt *sárhozás* származékát, de egy évszázaddal előbből magára az igére idézhetünk adatot: az *ýt walo menefek kýk Sarwarat woltak kýknek wemhek nem wolt azok ýdeyen meg Sarhottak wolt*, az *wemhelekben ýs meg Sarhottak wolt* de az *kýk kelen wemheztek wolt megh azok marattak el* (1549-ből, Levéltári Közl. 7:255); *ýt az farwaryák közöt hatnal töb nýncz kýknek wemhek wolna, azokba Eg három ha wolna kýk meg nem Sarhottak [vo]lna, mert kelen let wemhek (uo.)*. Ez az igekötős összetétel is használatos a székelyeknél: *megsárhozik, megsárhozik* 'megpárzik, ménlovat fogad' (MTsz.). Miskolczi Egy jeles vadkertjében (1702) *sárhodik, megsárhodik, öszvesárhodás* alak is előfordul, de a *sárhodik* ige Kassai József Szókönyve (1835, 4:275) szerint a Hegyalján is használatos. Az előbb idézett levélben erre is vannak adatok: Es addýg myg az ýt walo men lewkan wolt adýg ammellynek *Sarrodas* kellyetet hozak Bochartattam. nagywb szwkleg lezen ha ýt az menefek el weghezýk az *Sarodast*. Zemplén megyében *sárhít*, a Hegyalján *sárhozik* ige is használatos. Mind ez igék egy *sár* névszó származékai, s nyilván ugyanezen alapszó származéka a Baróti Szabónál előforduló *sárlík* (NySz.) s a Dunántúl ez az ige általános. Ebben az alak-

¹⁰ U. ott *Gyurkó* egyízben *Gyuri*-nak is van írva.

ban ugyan csak a régi Tájszótár idézi Baranya megyéből, másutt *sállik*, *sálik*, azonban értesülésem szerint a pestmegyei Apostagon és Aradon is megőrizték az eredetibb *sárlík* változatot. De másutt is vannak *h* nélküli alakok. Gömör megyében pl. *sárzik* (már Kassai följegyezte [i. h.]), Kecskeméten és Szegeden *sárit*, (MTsz.), Bácsadorjánban *sárit* (MNY. 9:237). Véleményem szerint a *sárzik* csupán alakváltozata a *sárhozik*, a *sárit* pedig a *sárhít* igének, s úgy viszonylanak hozzájuk, mint a *helyez* a régi *helyhez* igéhez, melyet még Petőfi is használt. A *sárhozik* valószínűleg eredetibb **sárhoszik* alakból fejlődött, ez pedig csupán változata a *sárhodik* igének (vö. TMNy. 457). A Palócságban előfordul a műveltető *sárat* 'hágat [kancát]', ez meg nyilván a székely [*meg*]*sárho*t 'meghág [kancát a ménlő]' változata (MTsz.). Tolnay S. Barmokat orvosló könyvében Csósz Gyula dr. főállatorvos úr szíves értesítése szerint *sánlik* változat van, de ez csak disszimilációs alakja a *sállik* igének.

A NySz. ez igéket a 'sárga' jelentésű *sár* melléknévhez kapcsolta, CzF. és Simonyi (Nyr. 32:28) pedig a *sár* főnévhez; Melich egyik véleményét sem fogadta el (MNY. 16:60). Nézetem szerint CzF. és Simonyi felfogása helyes, csak hogy egy 'váladék' jelentésű *sár* főnevet kell az említett igék alapszavául tekintenünk. Csósz főállatorvos úr szíves értesítése szerint u. i a sárló kanca gyakran vízel, s vizelete zavaros sárga színű. A *sár* szónak e jelentéséhez vö. a következő adatokat: *epesár* 'a kihányt, epetartalmú gyomornedv' Tiszadob; *sárvíz* 'epe, epesár' Csík m., Kisküküllő m. MTsz., 'sötétszínű, vízszerű hányadéka annak, akinek ismétlődő hányó ingere van' Torda NyF. 32:58, Bihar m. Tárkány MNY. 11:91; 'geny' Torontálvásárhely uo. 7:42; 'a testen támadt kelésben v. hólyagban levő v. sebből kiszivárgó sárgás nedv' Kiskúnhalas, Tiszadob, Túrkeve, Cegléd MTsz. (vö. Púp (kelés) támadt a dőrekamon és teli van sárvízzé MNY. 16:160). Valószínűleg idetartozik a NySz.-ban közölt 'epe' jelentésű *sár* is, vö. Calepinusnál: *bilis* — *Sár, tagokban folyó nedvesség.*

Beke Ödön.

Bámul és családja.

Bámul igénknek a nyelvtörténeti adatok szerint régebben *bámul* alakja volt. Mai *m* hangú alakja a Magyar Etymologiai Szótár szerkesztőinek aggodalom nélkül elfogadható feltevése szerint a rokon jelentésű *ámul* hatása alatt lett. Még valószínűbb vagy mondjuk pontosabb azonban SIMONYINAK az a feltevése (Nyr. XLVI, 20), hogy a változás az *ámul-bámul* iker-